

گزارش صورتجلسه

عنوان جلسه: کمیسیون تسهیل تجارت و توسعه صادرات

روز: شنبه

تاریخ: ۱۴۰۴/۱۲/۲

حاضرین در جلسه:

جناب آقای روشن، معاون محترم سازمان توسعه تجارت ایران
جناب آقای گلکاری، مشاور محترم سازمان توسعه تجارت ایران
جناب آقای حسینی، دبیر محترم اجلاس آفریقا
جناب آقای بیگی یزدی، رئیس محترم کمیسیون تسهیل تجارت و توسعه صادرات
جناب آقای عشقان ملک، عضو محترم هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی یزد
جناب آقای متوسلیان، عضو محترم هیئت نمایندگان اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی یزد
جناب آقای دهقان، مدیرکل محترم دفتر هماهنگی امور اقتصادی استانداری یزد
جناب آقای قاسم پور، مدیرکل محترم اداره گمرکات استان یزد
جناب آقای صادقیان، مدیرکل محترم صمت استان یزد
جناب آقای رضایی، معاون محترم شرکت شهرک های صنعتی استان یزد
جناب آقای زاهدی، معاون محترم بازرگانی و توسعه تجارت اداره کل صمت استان یزد
جناب آقای عشقان ملک، رئیس محترم اتحادیه صادرکنندگان استان یزد
جناب آقای نصیری، رئیس محترم اداره بازرگانی اداره صمت استان یزد
سرکار خانم رئیسی، کارشناس محترم اداره صمت
جناب آقای حسینی، مدیرعامل محترم شرکت چینی بهداشتی کسری
جناب آقای زارع، نماینده محترم اتاق بین المللی جوانان کارآفرین
جناب آقای شهنه پور، فعال محترم اقتصادی و کشاورزی
جناب آقای فلاح، مدیرعامل محترم شرکت طعام گستر
جناب آقای مه لقا، مدیرعامل محترم گرانول مروارید یزد
جناب آقای میرزایی، نائب رئیس محترم اتاق تعاون استان یزد
سرکار خانم باغیانی، معاون محترم ارزیابی انطباق اداره استاندارد
سرکار خانم رحیمی، مدیرعامل محترم نیک پروتئین

دستور جلسه:

بررسی مشکلات و چالش‌های صادرکنندگان با حضور جناب آقای دکتر روشن معاون ارتقای کسب و کارهای بین‌المللی سازمان توسعه تجارت ایران

خلاصه مذاکرات:

مجتبی دستمالچیان، رئیس اتاق بازرگانی یزد در نشست کمیسیون تسهیل تجارت و توسعه صادرات اتاق بازرگانی یزد، به بیان چالش‌های جدی حوزه صنعت و صادرات پرداخت و با اشاره به شرایط دشوار فعلی گفت: هرچند چالش‌های امروز میراث دوره‌های قبل است، اما انتظار می‌رود برای آنچه از توان نیم‌بند صنعت و صادرات باقی مانده، تدبیر فوری اندیشیده شود.

مجتبی دستمالچیان با انتقاد از عملکرد مدیریتی پیشین سازمان توسعه تجارت افزود: متأسفانه جناب دهقان‌دنبوی، با وجود بیان شیوا و قابل قبول، در عمل مسئولیت خطاهای سازمان تحت مدیریت خود را نپذیرفتند و بار مشکلات را بر دوش بخش خصوصی انداختند.

وی در ادامه به موضوع کارت‌های بازرگانی اشاره کرد و گفت: سال‌هاست اتاق بازرگانی اختیاری در صدور کارت‌های بازرگانی ندارد، اما امروز بخش خصوصی باید پاسخگوی سوءمدیریت در صدور کارت‌های یک‌بار مصرف باشد، ریشه این مفاسد نه در بخش مولد، بلکه در تصمیمات غلط دولتی و سیاست‌های ارزی بانک مرکزی است.

دستمالچیان با انتقاد از وضعیت نمایشگاه‌های تجاری اظهار کرد: در حوزه نمایشگاه‌ها با ناهماهنگی‌های شدید مواجهیم، تقویم نمایشگاهی بدون کارشناسی تدوین می‌شود و حتی برای اصلاح یک تاریخ اشتباه نیز صادرکننده باید منتظر موافقت‌های زمان‌بر بماند با این شرایط چگونه می‌توان انتظار رشد صادرات داشت؟

وی با اشاره به فشارهای ناشی از بازگشت ارز صادراتی تصریح کرد: امروز صادرکنندگان با بیم بازداشت و تشکیل پرونده‌های تعزیراتی روبه‌رو هستند. چگونه می‌توان از صادرکننده‌ای که در سال ۹۷ کالا صادر کرده، انتظار داشت ظرف پنج روز رفع تعهد ارزی انجام دهد؟ مقصر اصلی این تعلل‌ها بانک مرکزی است، نه صادرکننده، متأسفانه دولتی که قرار بود خدمتگزار باشد، اکنون به دولتی آقابالاسر تبدیل شده است.

دستمالچیان همچنین به چالش قیمت مواد اولیه در بورس کالا اشاره کرد و گفت: مواد اولیه صنایع بالادستی با قیمتی حدود ۳۰ درصد بالاتر از نرخ جهانی در بورس کالای ایران به تولیدکننده داخلی فروخته می‌شود. با این وضعیت چگونه می‌توان در بازارهای بین‌المللی رقابت کرد؟ مسیرهای پیشنهادی برای انتقال ارز، مانند انتقال دستی ارز از مرز، نیز عملاً ناامن و غیرممکن است.

وی تأکید کرد: راه نجات اقتصاد کشور، اعتماد به بخش خصوصی واقعی و کارشناس است، انتظار ما این است که به جای ارائه وعده، به نظرات کارشناسی فعالان اقتصادی توجه شود. اختلاف قیمت ارز نیما و آزاد عملاً رانت ایجاد کرده است؛ اگر هدف، بازگشت ارز به چرخه اقتصادی کشور است، باید مشوق‌های واقعی به جای ابزارهای تنبیهی در نظر گرفته شود.

امیر روشن، معاون ارتقای کسب‌وکارهای بین‌المللی سازمان توسعه تجارت ایران با تشریح «نظام مسائل تجارت ایران» اظهار کرد: بررسی‌ها نشان می‌دهد بیش از ۸۰ درصد چالش‌های حوزه تجارت ناشی از سیاست‌گذاری‌های نادرست و حکمرانی نامتوازن داخلی است و سهم تحریم‌ها بیش از ۲۰ تا ۳۰ درصد نیست؛ چرا که بخش خصوصی چابک همواره مسیرهای جایگزین و میانبر را پیدا می‌کند. وی افزود: متأسفانه با حوزه تجارت همان رفتاری شده که پیش‌تر با منابع آب و انرژی صورت گرفت؛ به جای توسعه

زیرساخت‌ها، شاهد تضعیف و تخریب آن‌ها بوده‌ایم.

روشن با اشاره به تعدد مراکز تصمیم‌گیری در حوزه تجارت تصریح کرد: امروز سازمان توسعه تجارت صاحب و تصمیم‌گیر نهایی تجارت کشور نیست. نهادهایی مانند بانک مرکزی، گمرک و دفاتر کلایی هر کدام در فرآیند تصمیم‌سازی نقش دارند و همین مسئله جایگاه علمی و حمایتی سازمان را تضعیف کرده است. در چنین شرایطی، صادرکننده‌ای که در اوج تحریم‌ها برای خود بازار جهانی پیدا کرده، به جای حمایت، با زنجیر پیمان‌سپاری ارزی و قیمت‌های دستوری محدود می‌شود.

معاون ارتقای کسب‌وکارهای بین‌المللی سازمان توسعه تجارت با انتقاد از مصوبه اختصاص عوارض صادراتی به معاونت علمی گفت: این مصوبه در برخی حوزه‌ها عملاً تیر خلاص به صادرات غیرنفتی است. اختصاص ۵۰۰ میلیون دلار از محل عوارض صادراتی به معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری در حالی مطرح شده که حجم واقعی صادرات دانش‌بنیان کشور بسیار کمتر از این رقم است و چنین تصمیمی از منطق اقتصادی کافی برخوردار نیست.

وی ادامه داد: در تلاش هستیم به صورت موردی، انجمن‌ها و گروه‌های کلایی را از این فهرست خارج کنیم تا بازارهای هدفی مانند عراق و افغانستان از دست نرود.

روشن با تأکید بر لزوم واقعی‌سازی نرخ ارز اظهار کرد: قیمت ارز باید تابع عرضه و تقاضا باشد، قیمت‌گذاری دستوری و الزام به بازگشت ارز با نرخ‌های تحمیلی، نه تنها رانت ایجاد کرده بلکه زمینه فساد و بیش‌اظهاری در واردات را نیز فراهم آورده است. طبق آمار، بخشی از ارز وارداتی عملاً به تاراج می‌رود.

وی همچنین انتقال تعیین قیمت پایه صادراتی به گمرک را یک اشتباه استراتژیک دانست و گفت: این اختیار باید به سازمان توسعه تجارت بازگردد تا قیمت‌گذاری بر اساس واقعیت‌های بازار جهانی انجام شود.

معاون ارتقای کسب‌وکارهای بین‌المللی سازمان توسعه تجارت از برنامه‌های پیش‌رو نیز خبر داد و افزود: در اردیبهشت‌ماه میزبان صدها تاجر آفریقایی خواهیم بود و پیشنهاد داده‌ایم بخش نمایشگاهی و اجلاس رؤسای اتاق‌های بازرگانی در یزد برگزار شود.

وی در پایان با اشاره به ظرفیت‌های استان یزد گفت: طرح معرفی میبد به عنوان پایتخت تجاری کاشی و سرامیک در دست اقدام است و موضوعات مربوط به نمایشگاه کاشی و ظروف نیز با تفاهم میان تشکله‌ها و سازمان قابل حل خواهد بود.

کاظم صادقیان، رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت استان یزد با قدردانی از رویکرد تعاملی مسئولان در شنیدن دغدغه‌های بخش خصوصی اظهار کرد: در این شرایط دشوار اقتصادی، خرسندیم که صدای فعالان اقتصادی شنیده می‌شود، اما واقعیت آن است که اوضاع تجارت در استان چندان مساعد نیست.

وی با اشاره به وضعیت تراز تجاری استان افزود: اگرچه تراز تجاری یزد با رقم ۶۰ میلیون دلار مثبت گزارش می‌شود، اما این مثبت بودن بیش از آنکه ناشی از جهش صادرات باشد، نتیجه کاهش ۲۰ درصدی واردات و ناتوانی بازرگانان در تأمین کالا است.

صادقیان با بیان اینکه بدنه دولتی استان تلاش کرده ارتباط مستقیم و مستمر خود را با بخش خصوصی حفظ کند، تصریح کرد: همکاران ما در سازمان صمت به صورت مداوم پیگیر مشکلات فعالان اقتصادی هستند، اما تعدد بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌های ناگهانی،

صادرکنندگان را کلافه کرده است. فاصله میان دولت و بخش خصوصی در حال افزایش است و اگر نظرات کارشناسی فعالان اقتصادی در تصمیم‌گیری‌های کلان لحاظ نشود، با «قهر بخش خصوصی» مواجه خواهیم شد.

رئیس سازمان صنعت، معدن و تجارت استان یزد با اشاره به ظرفیت‌های کم‌نظیر استان گفت: یزد از پتانسیل‌های بی‌نظیری برخوردار است؛ به‌عنوان نمونه، مجتمع معدنی مهدی‌آباد به تنهایی می‌تواند ظرفیتی معادل کل صادرات استان ایجاد کند. در حوزه‌های سرب و روی، شیشه و کنسانتره نیز ظرفیت‌های بالای صادراتی وجود دارد.

وی در عین حال به موانع پیش‌رو اشاره کرد و افزود: اعمال تعرفه‌های جدید دلاری در عراق، به‌ویژه به ازای هر خودروی حامل کاشی و سرامیک، بازارهای صادراتی ما را تهدید می‌کند و ضرورت پیگیری جدی این موضوع را دوچندان کرده است.

صادقیان تأکید کرد: بخش خصوصی استان علیرغم تمام سختی‌ها همچنان امیدوار است، انتظار داریم تا زمانی که راه مذاکره و تعامل باز است، با اصلاح فرآیندها و کاهش موانع، اجازه ندهیم این امید به یأس تبدیل شود.

محمدحسن شیشه‌بری، عضو هیأت نمایندگان اتاق بازرگانی یزد با انتقاد از روند فعلی صدور کارت‌های بازرگانی اظهار کرد: در گذشته یکی از شروط اصلی دریافت کارت بازرگانی، تأیید صلاحیت متقاضی توسط سه بازرگان معتبر و باسابقه بود، اما امروز این سازوکار نظارتی حذف شده و همین موضوع زمینه‌ساز بروز مشکلات جدی شده است.

وی افزود: طبق آمارهای ارائه‌شده، بخش عمده‌ای از عدم بازگشت ارز حاصل از صادرات مربوط به افرادی است که بومی استان نبوده‌اند و بدون دخالت و نظارت اتاق بازرگانی و با توجه به الکترونیکی شدن موفق به دریافت کارت بازرگانی شده‌اند.

شیشه‌بری با طرح این پرسش که «چه نهادی مجوز صدور این کارت‌ها را برای افراد بی‌صلاحیت صادر کرده است؟» تصریح کرد: به جای آنکه مسببان این رانت و سوءمدیریت مورد بازخواست قرار گیرند، امروز فشار مضاعف بر صادرکنندگان واقعی و شناسنامه‌دار وارد می‌شود؛ صادرکنندگانی که صرفاً به دلیل نوسانات بازار با تأخیر اندکی در رفع تعهد ارزی مواجه شده‌اند.

عضو هیأت نمایندگان اتاق بازرگانی یزد تأکید کرد: ما به عنوان بخش خصوصی شناسنامه‌دار، بارها مطالبات دولت را پذیرفته‌ایم، اما سیاست‌های فعلی که هر روز درصد رفع تعهد ارزی را بدون توجه به زیرساخت‌های موجود افزایش می‌دهد، عملاً صادرات را به بن‌بست کشانده است.

وی خاطر نشان کرد: ضروری است نهادهای نظارتی به جای برخورد با تولیدکننده و صادرکننده واقعی، ریشه صدور کارت‌های یک‌بار مصرف را خشک کنند تا اعتماد به نظام تجاری کشور بازگردد.

عباسعلی متوسلیان، عضو هیأت نمایندگان اتاق بازرگانی یزد با انتقاد از سیاست‌های حمایتی در حوزه صادرات اظهار کرد: وضع عوارض بر صادرات در شرایطی که صادرکننده باید مورد تشویق قرار گیرد، عملاً نوعی جریمه برای تولید محسوب می‌شود.

وی با اشاره به تجربه کشورهای موفق افزود: بررسی بنچ‌مارک کشورهای نظیر ترکیه نشان می‌دهد دیپلماسی تجاری فعال و ساده‌سازی فرآیندهای گمرکی در اولویت نخست آن‌ها قرار دارد. وزارت تجارت ترکیه در سال ۲۰۲۵ از مجموع ۵۶ میلیارد لیر بودجه خود، ۳۳ میلیارد لیر را به‌طور مستقیم به حمایت از صادرکنندگان اختصاص داده است؛ نتیجه چنین ثبات و حمایتی، صادراتی معادل

۴.۵ برابر ایران است.

متوسلیان یکی از بزرگ‌ترین مشکلات صادرات کشور را «قیمت‌گذاری غیرواقعی کالاهای صادراتی» برای رفع تعهد ارزی دانست و تصریح کرد: به عنوان نمونه، قیمت پایه محصولات لوله و اتصالات PVC حدود ۴۰ درصد بالاتر از قیمت واقعی جهانی تعیین شده است، پیگیری اصلاح این نرخ‌ها از مسیرهای اداری و دولتی بیش از دو سال به طول انجامیده و هنوز هم به نتیجه نرسیده است.

وی با اشاره به وضعیت تأمین مواد اولیه افزود: با وجود منابع غنی هیدروکربنی در کشور، تولیدکننده داخلی مواد اولیه پتروشیمی را بین ۳۰ تا ۱۲۰ درصد گران‌تر از قیمت‌های حوزه خلیج فارس خریداری می‌کند. در چنین شرایطی امکان رقابت در بازارهای بین‌المللی عملاً از بین می‌رود.

عضو هیأت نمایندگان اتاق بازرگانی یزد ادامه داد: صنعت پلاستیک با تورم ۴۱.۶ درصدی، دومین رتبه تورم را در میان صنایع پیشران کشور دارد و این سطح از افزایش هزینه‌ها توان رقابتی صادرکنندگان را به شدت تضعیف کرده است.

متوسلیان همچنین به مشکلات زیرساختی اشاره کرد و گفت: هزینه‌های بالای لجستیک، فرسودگی ناوگان جاده‌ای و عدم هماهنگی مقررات داخلی با استانداردهای جهانی، ایران را به تافته‌ای جدا بافته در تجارت منطقه تبدیل کرده است، حتی در بازارهای همسایه مانند عراق، کشورهای رقیب از خاک ایران برای تسهیل تجارت خود استفاده می‌کنند، اما تولیدکننده ایرانی از این مزیت محروم مانده است.

احمد عشقان‌ملک، رئیس اتحادیه صادرکنندگان استان یزد با انتقاد از نحوه سیاست‌گذاری در حوزه تجارت اظهار کرد: متأسفانه ریشه اصلی بسیاری از مشکلات در این است که مدیران بدون مشورت واقعی با تولیدکنندگان و بازرگانان و پشت درهای بسته تصمیم‌گیری می‌کنند.

وی پیشنهاد داد: مدیران تصمیم‌گیر برای مدتی کوتاه مدیریت یک واحد تولیدی را بر عهده بگیرند تا با گوشت و پوست خود تبعات قوانین محل صادرات را درک کنند و بدانند هر بخشنامه ناگهانی چه تأثیری بر چرخه تولید و تعهدات بین‌المللی صادرکننده می‌گذارد.

عشقان‌ملک با اشاره به پیچیدگی‌های تجارت خارجی افزود: عدم اشراف برخی مسئولان بر ظرافت‌ها و پیچیدگی‌های بازرگانی بین‌المللی و ابلاغ بخشنامه‌های ناگهانی، صادرکنندگان را مستأصل کرده است. برای نمونه، مطالبه بازگشت ارز صادراتی سال ۱۳۹۷ پس از گذشت هفت سال، نشان‌دهنده بی‌توجهی به واقعیت‌های اقتصادی و شرایط زمانی آن دوره است.

رئیس اتحادیه صادرکنندگان استان یزد ادامه داد: چگونه می‌توان انتظار رشد صادرات داشت وقتی تولیدکننده ناچار است مواد اولیه را در بورس کالا با قیمتی ۳۰ تا ۴۰ درصد بالاتر از نرخ جهانی خریداری کند؟ در چنین شرایطی، تولیدکنندگان ایرانی در بازارهای جهانی باید با رقبایی مانند چین، روسیه، هند و ترکیه رقابت کنند؛ کشورهایی که از قوانین حمایتی متفاوت و زیرساخت‌های پایدارتر برخوردارند.

وی همچنین به مشکلات حوزه پتروشیمی و فروش داخلی اشاره کرد و گفت: قوانین فعلی در این حوزه عملاً به ضرر تولیدکننده نهایی است. تا زمانی که قانون‌گذار از فضای عملیاتی تولید فاصله داشته باشد، نتیجه‌ای جز کاهش مستمر آمار صادرات نصیب کشور نخواهد

شد.

محمدعلی مهلقا با انتقاد از نحوه اجرای مقررات ارزی در حوزه صادرات اظهار کرد: سازمان توسعه تجارت ایران درصدهای رفع تعهد ارزی را برای سال‌های مختلف از ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰ به صورت تفکیک شده و به ترتیب ۷۰، ۸۰ و ۹۰ درصد اعلام کرده است، اما سامانه جامع تجارت بدون توجه به این تفکیک قانونی، تمامی تعهدات را بر مبنای نرخ ۹۰ درصد محاسبه می‌کند.

وی این روند را مصداق «عملکرد دوگانه» و «عطف به ماسبق کردن قوانین» دانست و افزود: بسیاری از صادرکنندگانی که مطابق قانون ارز حاصل از صادرات خود را بازگردانده‌اند، اکنون در سامانه بدهکار شناخته می‌شوند و با مسدودی حساب‌ها و قطع تسهیلات بانکی مواجه هستند.

مهلقا همچنین به نحوه عملکرد سامانه جامع تجارت در ثبت اطلاعات اشاره کرد و گفت: این سامانه در ثبت بدهی‌ها، بلافاصله پس از اظهار کالا در گمرک، به صورت لحظه‌ای عمل می‌کند؛ اما در ثبت رفع تعهد ارزی پس از ورود اسکناس و ابطال کوتاژ، بسیار کند و غیربرخط است. برای نمونه، با وجود ورود ۱.۵ میلیون دلار اسکناس و تأیید آن از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران، سامانه همچنان بدهی صادرکننده را نمایش می‌دهد و حتی سازمان بازرسی نیز ملاک عمل خود را همین خروجی خطادار قرار داده است.

وی در ادامه به موضوع قیمت‌گذاری پایه صادراتی اشاره کرد و افزود: در حالی که قیمت جهانی پلیمر حدود ۸۸۰ دلار است، سازمان توسعه تجارت قیمت پایه صادراتی محصولات کامپاند را ۱۵۰۰ دلار تعیین کرده است؛ اختلافی نزدیک به ۷۰ درصد بالاتر از قیمت واقعی. این شکاف باعث می‌شود تعهد ارزی صادرکننده بیش از درآمد واقعی او باشد و در صورت تداوم این روند، صادرات حدود ۴۰۰ عضو انجمن کامپاند و مستریچ عملاً متوقف خواهد شد.

مهلقا با اشاره به سایر موانع پیش‌روی صادرکنندگان گفت: حذف معافیت‌های مالیاتی و عدم استرداد مالیات بر ارزش افزوده، برخلاف تصریح قانون تجارت، فشار مضاعفی بر صادرکنندگان وارد کرده است. در کنار آن، وضع عوارض صادراتی جدید از ۰.۲۵ تا ۲.۵ درصد و حذف گزینه «مصالحه ریالی» در سامانه، مسیر رفع تعهد را برای صادرکنندگان فعال در بازار کشورهای همسایه مسدود کرده است.

وی همچنین به وضعیت تأمین مواد اولیه اشاره کرد و اظهار داشت: پتروشیمی‌های داخلی مواد اولیه را ۲۵ تا ۳۰ درصد گران‌تر از قیمت فروش به مشتریان خارجی، از جمله ترکیه، در اختیار تولیدکننده ایرانی قرار می‌دهند. به این ترتیب، تولیدکننده ترک محصول پتروشیمی ایران را ارزان‌تر از تولیدکننده یزدی دریافت می‌کند و رقابت در چنین بازاری عملاً غیرممکن می‌شود.

رامین زارع با انتقاد از سیاست‌های ارزی و تجاری اخیر اظهار کرد: سیاست‌های سخت‌گیرانه و پلکانی رفع تعهد ارزی، از ۷۰ درصد به ۹۰ درصد، بدون در نظر گرفتن واقعیت‌های بازار، در کنار تعرفه‌های سنگینی که کشورهای مقصد بر کالای ایرانی وضع کرده‌اند، صادرات استان یزد را به سمت بن‌بست سوق داده است.

وی با اشاره به وضعیت بازار عراق افزود: در حال حاضر صنعت کاشی و سرامیک که حدود ۶۵ درصد بازار عراق را در اختیار داشت، با توقف قراردادهای جدید و کاهش شدید بازرگانی مواجه شده و این روند زنگ خطری جدی برای صادرات استان است.

زارع در بخش دیگری از سخنان خود به رأی دیوان عدالت اداری در سال ۱۴۰۰ اشاره کرد و گفت: تا پیش از آن، صدور مجوز صادرات

